

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Gjedrem AS
v/Øyvind Gjedrem
4160 FINNØY

Deres ref

Vår ref

Dato

12/3089-

30.06.2016

Avgjørelse av klage på vedtak med avslag på søknad om tillatelse til utsetting av mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse -

Klima- og miljødepartementet viser til klage fra Øyvind Gjedrem med foretaket Gjedrem AS 2. mai 2016 på Miljødirektoratets avslag 28. april 2016 på søknad om tillatelse til utsetting av mørk jordhumle av utenlands opprinnelse til pollinering av tomatplanter i veksthus. Miljødirektoratet opprettholdt 1. juni 2016 sitt tidligere vedtak.

Klima- og miljødepartementet opprettholder Miljødirektoratets vedtak 28. april 2016 om avslag på søknad om tillatelse til utsetting av mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse. Departementet har i sin avgjørelse lagt særlig vekt på potensiale for overføring av genetisk materiale mellom arter eller underarter og at mørk jordhumle gjennom konkurranse kan påvirke andre humlearter negativt. Departementet viser i denne sammenheng til at det så å si er umulig å sikre seg mot rømming av mørk jordhumle fra veksthus, selv om gode rømningsbegrensende tiltak blir iverksatt, og at selv få individer vil kunne gjøre stor skade. Klagen er dermed ikke tatt til følge.

Saksgang

Øyvind Gjedrem med foretaket Gjedrem AS søkte 4. april 2016 om tillatelse til utsetting av mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse til pollinering av tomatplanter i veksthus for tidsrommet 4. april 2016 til 2. mai 2016. Miljødirektoratet avsto søknaden 28. april 2016. Vedtaket ble påklaget av Øyvind Gjedrem (heretter omtalt som klager) 2. mai 2016. Miljødirektoratet opprettholdt 1. juni 2016 sitt tidligere vedtak.

Klagers anførsler

Klager viser til at det i 2016 har vært store problemer med pollineringen. Det vises til at tilgangen til humlebol har vært begrenset, og at dette har medført at klager ikke har fått det

antall bol som han har behov for. Dette har ifølge klager ført til stor ekstra kostnad. Som et alternativt tiltak utføres nå manuellbestøvning på tre til fire timer daglig, noe som ifølge klager gir dårligere resultat enn pollinering av humler. Klager viser også til at han er villig til å bytte bol hver 2. til 3. uke for å begrense risikoen for spredning til naturen.

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet har i sin vurdering av klagen 1. juni 2016 uttalt følgende:

"I vurderingen av om det skulle gis tillatelse til bruk av mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse i den omsøkte perioden, la Miljødirektoratet i vedtaket stor vekt på forskriftens forarbeider (foredraget til Kgl. res. 19.6.2015), som gir føringer om at det skal være en restriktiv praksis med hensyn til å gi tillatelse til bruk utenfor tidsrommet 15. november til 15. februar. Miljødirektoratet pekte på at selv om tomatdyrkerne skulle få økte kostnader som følge av at de ikke fikk tillatelse til å bruke mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse, måtte hensynet til å hindre utsetting som kan medføre uheldige følger for det biologiske mangfold, veie tyngst. Miljødirektoratet påpekte at risikoen for negative miljøeffekter ved bruk av humler er vesentlig større på våren enn på vinteren, siden rømte individer vil overleve og ha stor spredningsevne om våren. I denne perioden er også de fleste av de stedeagne humlene aktive. Etter Miljødirektoratets syn, ville de risikoreduserende tiltakene Norsk Gartnerforbund (NGF) hadde foreslått, og som søker viste til i sin søknad, bare i begrenset grad bidra til å redusere risikoen for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Ett av de foreslåtte risikoreduserende tiltakene, var å begrense brukstida for humlene til fire uker, som en ekstra sikring mot reproduksjon av fertile individer. I vedtaket uttalte Miljødirektoratet at det fortsatt ville være risiko for rømming av droner, arbeidere og dronninger, selv om brukstida ble begrenset til fire uker. Klager skriver at han kan begrense brukstida til to uker, som et tiltak for å redusere risikoen ytterligere. Miljødirektoratet er enig i at dette vil redusere risikoen for produksjon og rømming av droner, men vil peke på at, i likhet med droner, kan også rømte dronninger og arbeidere overføre genetisk materiale til stedeagne humler av samme art. Som det blir pekt på i NINA-rapport 895, vil dronninger overvintre og etablere nye bol påfølgende år, mens arbeidere, i noen tilfeller, kan legge egg som utvikles til hanner. I tillegg til risikoen for overføring av genetisk materiale, kan rømte humler konkurrere med andre humlearter slik at de påvirker bestandsstørrelsen til disse negativt. Den økologiske risikoen som er forbundet med bruk av bol med mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse, vil, med andre ord, fortsatt være til stede, selv om bolene destrueres etter to uker.

4. Konklusjon

Miljødirektoratet finner ikke grunn til å ta klagen til følge, og oversender klagesaken til Klima- og miljødepartementet for endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 33."

Klima- og miljødepartementets vurdering

Etter naturmangfoldloven (nml.) § 30 første ledd og forskrift om fremmede organismer § 10 første ledd kreves det tillatelse fra Miljødirektoratet for utsetting av mørk jordhumle som ikke er fra norske bestander. At utsetting av mørk jordhumle som ikke er fra norske bestander følger lovens og forskriftens hovedregelen om krav om tillatelse følger av at det kun er mørk

jordhumle *fra norske bestander* som er unntatt krav om tillatelse etter forskriftens § 11 første ledd bokstav a, jf. vedlegg IV.

Det følger av nml. § 30 siste ledd, annet punktum at tillatelse ikke kan gis hvis det er grunn til å anta at utsettingen vil medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold. Det følger av bestemmelsens forarbeider (Ot.prp. nr. 52 (2008-2009 s. 402-403)) at dette setter en absolutt skranke for forvaltningens skjønnsutøving. Dersom det er tale om vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfoldet, inntre skranken selv om det ikke er sannsynlighetsovervekt for at følgene vil inntre, og det vises i forarbeidene i denne sammenheng til formuleringen "grunn til å anta". Det uttales videre at eventuell kunnskapsmangel om virkningene på det biologiske mangfoldet må tas hensyn til når forvaltningsskjønnet utøves, med en fornuftig praktisering av føre-var-prinsippet. Er det grunn til å anta at uheldige, men ikke vesentlige, følger vil inntre, følger det av forarbeidene at også dette blir et spørsmål om skjønnsutøving, hvor fordelene med utsettingen - og om disse fordelene kan oppnås på en annen måte - må trekkes inn. I slike vurderinger skal vurderinger om fordelene med utsettingen og hvorvidt disse eventuelt kan oppnås på annen måte innhentes fra relevante sektormyndigheter.

Departementet viser videre til at det følger av kongelig resolusjon 19. juni 2015 at det vil gis tillatelse til innførsel og bruk av utenlandsk mørk jordhumle til pollinering i veksthus fra om lag 15. november til 15. februar, dersom norsk mørk jordhumle ikke dekker etterspørselen. Det vil da ikke stilles krav om at veksthuset sikres med nett mot rømning. Det understrekes i denne sammenheng at det ikke er aktuelt å gi tillatelse til innførsel og bruk av mørk jordhumle som ikke er fra norske bestander året rundt, selv om det aktuelle veksthuset sikres med nett. Det legges her vekt på at det er nær umulig å sikre et veksthus fullstendig mot rømning, og at rømning av selv få individer vil kunne gjøre stor skade.

Nml. § 5 slår blant annet fast at målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Det følger videre av nml. § 7 at lovens prinsipper for bærekraftig bruk i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfold. Vurderingene skal fremgå av beslutningen. I denne saken er det særlig prinsippet om kunnskap i § 8, prinsippet om samlet belastning i § 10 som er relevante. Prinsippet i nml. § 11 er også ansett som relevant i saken.

På verdensbasis finnes ca. 250 humlearter. Så langt er det påvist 35 arter i Norge, noe som vil si at Norge har om lag 14 % av verdens humlearter. Mange humlearter har gått sterkt tilbake i Europa de siste 60 årene. Også i Norge antar vi at flere humlearter har hatt en tilbakegang i denne perioden. Hovedårsaken er intensivering i landbruksdriften og gjengroing i kulturlandskapet.

Humler brukes til bestøvning av en rekke planter, og har stor økologisk og økonomisk betydning både internasjonalt og i Norge. Det pågår derfor i dag en verdensomspennende handel med mørk jordhumle fra relativt få store produsenter.

I Norge er det et relativt omfattende bruk av humler for å pollinere planter i veksthus, og det er i all hovedsak arten mørk jordhumle (*Bombus terrestris*) som benyttes. Det er så å si umulig å sikre seg mot rømming av mørk jordhumle fra veksthus, selv om gode rømningsbegrensende tiltak blir iverksatt.

Mørk jordhumle er en relativt ny innvandrer til Norge, og ble funnet for første gang i 1958 på Onsøy i Østfold. Den er i dag en av de vanligste humleartene i Sør-Norge. Mørk jordhumle er ellers utbredt i Europa og østover til Kazakhstan og Turkestan. Den er også introdusert til Tasmania og New Zealand.

Det har i over 20 år vært drevet med oppdrett av mørk jordhumle med norsk opprinnelse i Norge. Som en følge av regelverksendringer i 2011 i de dyrehelsemessige betingelsene for import og eksport av humler innenfor EØS, ble det i 2012 åpnet for import av mørk jordhumle av utenlandsk opphav til Norge.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) utførte i 2012 en risikovurdering for biologisk mangfold ved innførsel og utsetting av ulike underarter av mørk jordhumle (NINA-rapport 895 - Vurdering av risiko for biologisk mangfold ved innførsel av mørk jordhumle *Bombus terrestris* til Norge). Rapporten viser til at innført mørk jordhumle har stort potensiale for etablering og spredning i Norge, og videre stor negativ økologisk effekt. Etter samme metodikk som ble brukt ved risikovurdering i Norsk svarteliste 2012, er import av jordhumle kategorisert med svært høy risiko. Det vises i rapporten blant annet til at de negative økologiske effektene relateres til et dokumentert stort potensiale for genetisk introgresjon (overføring av genetisk materiale mellom arter eller underarter). Ved rømning vil dronninger kunne overvintre og etablere nye bol påfølgende år, mens arbeidere, i noen tilfeller, kan legge egg som utvikles til hanner. Det vises også til at det er sterk indikasjon på at de konkurrerer med andre humlearter slik at de påvirker bestandsstørrelsen av disse negativt. Mørk jordhumle er en stor humleart, og kan lett utkonkurrerer andre humlearter.

Departementet anser at ovenfor nevnte vitenskapelige kunnskap om blant annet de negative påvirkningene av import av mørk jordhumle med utenlandsk opprinnelse oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlag i nml. § 8.

Departementet viser videre til at det foreligger atskillig kunnskap i form av rapporter, vitenskapelige utredninger og annen informasjon om den samlede belastningen på ville humlearter i Norge, jf. nml. § 10.

Ifølge klager finnes det ikke tilstrekkelige norskproduserte bol tilgjengelig for bruk til pollinering. Videre viser klager til at det ikke vil være noe problem med å bytte humlebol hver andre eller tredje uke for å begrense risikoen knyttet til denne bruken. Departementet støtter Miljødirektoratet som i sitt oversendelsesbrev viser til at dette vil redusere risikoen for produksjon og rømming av droner, men at både rømte dronninger, droner og arbeidere fortsatt vil kunne overføre genetisk materiale til stedegne humler av samme art. Departementet viser ellers til ovennevnte risikovurdering i NINA-rapport 895. I dette tilfellet anses de kostnader klager må dekke ved å bruke norskproduserte humlebol når dette er tilgjengelig, eller håndpollinering i den tid tilgangen på humlebol av norsk opprinnelse er begrenset, ikke å

være urimelige, jf. nml. § 11. Departementet har i denne sammenheng tillagt andre samfunnsinteresser liten vekt, jf. nml. § 14.

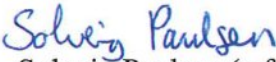
Den samlede belastningen som ville humlearter utsettes for er stor. Dette taler for at belastninger på disse artene må reduseres mest mulig. Dette støttes av forvaltningsmålet for arter i nml. § 5, som slår fast at målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.

Det er så å si umulig å sikre seg mot rømming av mørk jordhumle som settes ut i veksthus, selv om gode rømningsbegrensende tiltak blir iverksatt. Når tilgjengelig vitenskapelig kunnskap tilser at det som følge av utsetting/rømming av mørk jordhumle er stort potensiale for etablering og spredning i Norge, og videre stor negativ økologisk effekt, herunder introgresjon med stedegne humler og konkurranse, er det departementets vurdering at utsettingen vil kunne medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold og at tillatelse dermed ikke kan gis, jf. nml. § 30 siste ledd.

Konklusjon

Klima- og miljødepartementet opprettholder Miljødirektoratets vedtak 28. april 2016 om avslag på søknad om tillatelse til utsetting av mørk jordhumle av utenlandsk opprinnelse. Departementet har i sin avgjørelse lagt særlig vekt på potensialet for overføring av genetisk materiale mellom arter eller underarter og at mørk jordhumle gjennom konkurranse kan påvirke andre humlearter negativt. Departementet viser i denne sammenheng til at det så å si er umulig å sikre seg mot rømming av mørk jordhumle fra veksthus, selv om gode rømningsbegrensende tiltak blir iverksatt, og at selv få individer vil kunne gjøre stor skade. Klagen er dermed ikke tatt til følge.

Med hilsen

Solveig Paulsen (e.f.)
fung. avdelingsdirektør

Harald Askilsrud
rådgiver

Kopi til:

Miljødirektoratet Postboks 5672 Sluppen 7485 TRONDHEIM